

V Sloveniji desnico nadomešča antikomunizem, levico pa nereflektirano povzemanje zgodovine

Frane Adam

Zelo težko je govoriti o levici in desnici v zadnjih letih ali tudi v zadnjih dveh desetletjih. Levica je lahko zelo različna, saj sega od zmerne socialdemokratske opcije pa do radikalnih pogledov, enako velja tudi za desnico. V vsebinskem smislu zato ta distinkcija ničesar ne pomeni. Ponavadi se iz te zagate rešimo tako, da govorimo o levi in desni sredini, kjer izostanejo radikalnejši pogledi.

KATERE SO POTEH SPLOH TOČKE, PO KATERIH BI LAHKO OPREDELILI LEVICO IN KAKO DESNICO?

Naj najprej povem, da je lažje opredeliti levico kot desnico, saj ima za skupni imenovalec zavzemanje za socialno državo, čeprav ekstremni levici tudi to ne zadostuje. Na desnici pa je zadeva veliko bolj diferencirana, saj obstaja večja paleta pogledov, ki jo je zelo težko opredeliti. V bistvu bi lahko rekli, da desnica sploh ne obstaja. Levica je v nekem smislu zato bolj realna kategorija zaradi navezave na socialno državo oziroma državo blaginje, čeprav tudi desnosredinske stranke spoštujejo državo blaginje, kar lahko vidimo v Nemčiji in na Švedskem. Na drugi strani pa se spomnimo Schröderja, ki je kot vodja socialdemokratske koalicije poskušal bolj radikalno zmanjšati določene elemente socialne države, zlasti je šlo za vprašanje ugodnosti za brezposelne in socialne pomoči. Na drugi strani pa Merklova ni posegala v socialno državo. Enako velja tudi za Švedsko v zadnjih letih, ko je na oblasti konservativna stranka (in ne socialdemokrati, ki so bili v povojnem času večino časa na oblasti), storjeni so bili določeni koraki, tudi pri politični retoriki je prišlo do drugačnih poudarkov, a nič takega, da bi se lotili modifikacije socialne države. Druga stvar, ki bi veljala za levičarje, je enakost, oziroma socialna enakost, tretja pa kapitalizem oziroma antikapitalizem. A tu se znova odpre cela plejada različnih skupin, saj lahko te pojme uporabljajo tudi nacionalisti in evroskeptiki. Kot četrto raven bi lahko opredelili odnos do kseno-

fobije; manjšin in podobno. Vendar pustimo to za zdaj v ozadju. To je posebna zgodba.

Levica je torej realnejša kategorija, desnica je pa fantazma. Desnico bi tako v bistvu konstituirala zmes konservativnih in liberalnih vidikov, hkrati pa ima mnogo desnosredinskih strank tradicionalno tudi socialne poudarke. Če pa gledamo, kako se obnašajo do demokratičnih institucij, novih idej ali inovacij – ali vidimo kakšno razliko? Jaz je ne. Mnogo ljudi, tudi na levici, bi namreč reklo, da je Merklova koalicija bolj demokratična od prejšnje. Ali pa bi rekli, da ni razlike.

Več skupnega ima radikalnejša desnica in sicer v prvi vrsti nacionalizem in evroskepticizem, na nek način pa tudi širjenje strahu pred imigranti, še posebej je to izrazito v Franciji. Na nek način se ta tip desnice krepi. Imamo tudi primer Finske, kjer je podobna stranka trenutno tretja v parlamentu, čeprav tam nimajo veliko tujcev, oziroma ljudi, ki so se preselili iz drugih držav. Prav tako je tudi na Madžarskem tretja največja stranka Jobbik, ki je naperjena proti Romom in proti EU-ju, imajo pa tudi svojo paravojaško enoto. Zlahka torej vidimo nek ekstremizem in militantnost.

Če torej malce posplošimo, imamo levo in desno sredino, poleg tega pa še druge politično angažirane skupine, tako v parlamentu kot izven njega, ki so tudi zelo radikalne in včasih zelo blizu tistega, kar ustave sankcionirajo. A to nima nobene zveze z nekom, ki zagovarja tako leve kot desne poglede. Pri tem vprašanju manjka še nekaj, kar ni niti leva niti desna sredina: tisto, čemur se je nekoč reklo

»Kaj je v Novi Gorici levičar? Da bi odgovorili na to vprašanje, je potrebno narediti z ljudmi, po možnosti iz različnih generacij, intervjuje ter iz gradiva videti, kako to razumejo: bolj racionalno ali bolj čustveno? Po mojem bolj čustveno. In že tukaj bi videli razlike med temi odgovori in odgovori v kakšni vasi na Dolenjskem ali Štajerskem.«

centrizem, ki pa ni nujno le političen. Volivci, ki ga zagovarjajo, se na volitvah sproti odločajo, koga voliti v polariziranem spektru. Liberalno demokratska stranka v Angliji je recimo takšna centristična stranka, za Nemčijo pa je že vprašanje, ali je Liberalna stranka sredina ali kaj drugega, v vsakem primeru pa je v zatonu. Z vidika radikalnejše levice pa so (neo)liberalci (tudi pri nas) desničarji oziroma še hujši od klasične desnice (beri: konservativne opcije).

Po drugi strani pa so v vzponu zeleni, ki so stranka z zelo jasnim poudarkom, ki so nastali iz ekoloških gibanj in skupin za varstvo okolja, kjer so bili nekateri bolj levo, tudi radikalno, usmerjeni, npr. Joschka Fischer, spet drugi pa so izhajali tudi iz konservativnega tabora. Važna je torej poanta, ki je vezana na ekološke principe in principe trajnostnega razvoja, proti neprimernim posegom v okolje, v Nemčiji pa tudi ostro nastopajo proti jedrski energiji. Tako so tudi zmagali v Stuttgartu, ker so se zavzemali proti rušenju stare železniške postaje in gradnji nove, veliko večje, kar je sprožilo množične proteste med prebivalci. Volivci, ki so izvolili zelene, so torej pred tem volili tako levosredinske kot desnosredinske stranke.

KAJ POMENI BITI LEVIČAR IN KAJ DESNIČAR? ALI OBSTAJA NEKA SKUPNA IDENTIFIKACIJA?

To je potrebno spet gledati v nekem nacionalnem

ali lokalnem smislu, kjer vidimo, da gre zopet za neko precej čudno mešanico. Ta samoopredelitev je tudi čustvenega značaja, vezana na družino in tradicijo posameznika, v primeru Slovenije na drugo svetovno vojno in delitev med partizani in domobranci, oziroma zadeve, ki bi morale biti že zdavnaj postavljene na pravo mesto, a se še venomer pogrevajo.

Na primer, kaj je v Novi Gorici levičar? Da bi odgovorili na to vprašanje, je potrebno narediti z ljudmi, po možnosti iz različnih generacij, intervjuje ter iz gradiva videti, kako to razumejo: bolj racionalno ali bolj čustveno? Po mojem bolj čustveno. In že tukaj bi videli razlike med temi odgovori in odgovori v kakšni vasi na Dolenjskem ali Štajerskem. Tu je zgodovina potekala malce drugače, vprašanje je namreč, kako so se družine obnašale med vojno, nato pa tudi vpliv komunističnega režima. Na Goriškem je tako prisoten močan titoizem, ki je v zadnjem desetletju veliko odmeval tudi v zgodbi okoli napisa na Sabotinu. Nedvomno je to neka emocionalna opredelitev, vezana na lokalno situacijo, tradicijo in sorodstvo. Če mene vprašate, se mi zdi to ukvarjanje s Titom otročje, malce neresno. A pri tem je treba poudariti, da obstajajo tisoči iz celotne bivše Jugoslavije, ki se z njim identificirajo in ga postavljajo na piedestal. Ti ljudje se torej opredeljujejo kot levičarji, seveda preko izrazito čustvene komponente.

KAKO TOREJ DELUJE TA BINARNA OPOZICIJA LEVO-DESNO V SLOVENIJI IN KAKO DRUGOD PO SVETU?

Binarna opozicija levo-desno ne obstaja v realnosti, lahko je samo neki konstrukt. V politični strankarski realnosti v Evropi imamo levo in desno sredino in še velik del ljudi, vsaj tretjina, ki se ne identificira ne z eno ne z drugo stranjo. Mnogi od teh si poskušajo zgraditi svetovni nazor oziroma ideologijo, ki bi ji lahko rekli centristična ali sredinska. Delitev je, kot rečeno, večinoma vezana na zgodovino, najbolj pa na dogajanje med leti 1941-1991.

VENDAR ALI JE TA OPOZICIJA KDAJ DELOVALA? ALI JE BILA KDAJ RELEVANTNA?

Ne vem, če je bila kdaj relevantna, odvisno, iz katerega zornega kota gledamo na to. Iz vidika, iz katerega jaz presojam, je težko karkoli trditi, bodisi to zanikati bodisi potrditi. Mislim, da se je v nekem zgodovinskem obdobju politično polje na nek spontan način strukturiralo na več skupin, od katerih so se ene označevale oziroma so jih označevali kot leve in druge kot desne. Ni bilo pa tega, da bi se ena skupina sebe označevala kot desna, saj desne ni. Tudi danes lahko vidimo, da se nobena stranka ne označuje kot desna, temveč kvečjemu kot konservativna, kot npr. pri nas SLS in NSi. S tem so povezani tudi drugi problemi, med drugim delovanje strank, kjer ugotovimo njihovo nazadovanje: stranke se pri nas programsko in identitetno slabo vedejo tako do sebe kot do volivcev in tudi do celotne javnosti. Zelo slabo torej funkcionira notranja diferenciacija vseh strank, notranja demokracija. Tudi znotraj strank so različne grupacije, ki se na različne načine artikulirajo, pri čemer je pomembna sposobnost tistega, ki prevzame vodstvo stranke, da artikulira te različne poglede, da vzame najboljše vidike svoje stranke in jih primerno predstavi. Dogaja pa se, da voditelji vzamejo najslabše stvari iz teh lobijev. Ali pa, da se sploh nič ne zgodi. Kakorkoli, naša strankarska struktura je še zelo nezrela in lahko bi govorili tudi o nazadovanju v zadnjih dvajsetih letih. Prej kot o revoluciji bi govoril o devoluciji.

ALI OBSTAJA KAJ, KAR NADOMEŠČA TO DELITEV?

Kot rečeno, to delitev v Sloveniji iz »desne strani« nadomešča antikomunizem, iz »leve strani« pa neko nekritično in nereflektirano povzemanje zgodovine, pri čemer imajo v nekem smislu oboji

prav. Za to delitev ne moremo reči, da konstituira levo in desnico, temveč je tu ravno zaradi njene nezrelosti. Ker ni diferenciacije na vsebinski in programski ravni, se zateka k tem starim obrazcem. Pri tem ne gre za eksplicitno, ampak bolj za implicitno politiko, ki pa je vedno nezrela, oziroma znak nezrelosti. Vse skupaj je zato na trhljih nogah, saj ne eni ne drugi ne morejo odgovoriti na bistvena vprašanja, s katerimi smo soočeni zdaj in bomo soočeni v naslednjih letih in desetletjih. S temi starimi obrazy pač to ni mogoče. Vzemimo npr. partizanske proslave: jaz nimam nič proti njim in jih tudi podpiram, če gre za veteranske proslave in združevanja, sporno pa se mi zdi, da se iz njih dela politiko. Prav tako imamo tudi na drugi strani neke prazne formule brez nobenega odgovora in spet zatekanje k zgodovini. Če iščeš po arhivih, kaj je nekdo delal pred več kot dvajsetimi leti (in si povrh tega še tako neumen, da te dobijo, ko to napačno prezentiraš) gre spet za zgodovino. Mi kot družba pa od tega že spet nič nimamo, saj smo soočeni z drugimi problemi, ki jih je treba rešiti. Gre torej za neko izpraznjenost, izčrpanost, utrujenost, neinovativnost, deloma eksplicitno, a še zlasti implicitno. Zlasti če pogledamo stranke na oblasti, boste težko slišali kakšno eksplicitno poveljevanje (čeprav so tudi izjeme), saj je vse večinoma implicitno: s kom se družijo, kam gredo, s kom se pokažejo na televiziji. In to implicitnost ljudje počasi razumejo in znajo te informacije dekodirati.

Vse te delitve na levo in desnico, komunizem in antikomunizem, so preživete stvari, ki pa so še vedno v obtoku, ker določene interesne skupine, stranke (pa tudi določene intelektualne skupine) nimajo dobrih idej, niso dovolj izobražene oziroma nimajo vpogleda v to, kaj se v svetu dogaja. Ob tem bi lahko rekli, da imamo v Sloveniji opravka z izrazito politizacijo, ki sega v vse pore in je bolj implicitna. Tako na primer ne moreš dobit službe, če ne pripadaš določeni politični struji, potem so tu različni lobiji in omrežja. To je pri nas tako močno izraženo in nasičeno z nekakšno politično noto (v smislu politične polarizacije in strankarske ideologije), ki pa je izpraznjena. Ko o tem sprašujete ljudi, dobite le odmev oziroma odraz te implicitne ekstremne politizacije, ki smo ji pri nas priča in zajema tako širok krog ljudi. Človek se lahko le čudi, kako je kaj takega sploh možno. Imamo kar velike probleme s to implicitno politizacijo. •

intevjuval: Blaž Kosovel